

DOI 10.31558/2519-2949.2025.2.14

УДК 352.07:398.2:304.4

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2988-620X>**Мацишина І. В., Донецький національний університет імені Василя Стуса**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3774-9002>**Куран О. В., Донецький національний університет імені Василя Стуса****ПОЛІТИКО-ПРОСТОРОВІ МАРКЕРИ МІСТА У ФОЛЬКЛОРНИХ НАРАТИВАХ**

Аналіз простору міста як простору влади у фольклорних текстах надає можливість встановити певне уявлення про владу та ставлення до неї. Використання міждисциплінарного підходу на перетині міфологічної етнопоетики Хеди Джейсон та семіотики простору дозволило виділити певну типологію міст. Де концентрація влади в образі метафор у центрі та на периферії розширює міфологічне уявлення про владу, сакралізує її. У дослідженні проаналізовані сюжети казкових наративів, де просторове розташування влади у вигляді архітектурних споруд легітимізує ієрархію системи. Казковий герой виступає суб'єктом ієрархії, яку він здатен оновлювати, але не готовий її знищувати. Методологія ґрунтується на контент-аналізі восьми українських і європейських казок, де просторові об'єкти влади протиставляються до моральної оцінки її дій. Запропоновано використання казкових маркерів міста у побудові та просуванні бренду міста, а також у розвитку культурної політики. Наголошується, що сучасні міста можуть бути не тільки уявним середовищем з міфологічним наповненням, але й фізичним середовищем для громадських культурних ініціатив. Де взаємозв'язок між інституційною владою та жителями міста транслює певну модель політичної культури. Проте, якщо фольклорні тексти мають патерналістське сприйняття влади з її циклічним оновленням, то реальний простір міста посттравматичних суспільств формує культуру діалогу колективної суб'єктності. Не позбавлене міфологічного наповнення міське середовище здатне адаптуватися до нових викликів. Таким чином, міфологічне уявлення про місто як сакралізований і віддалений центр сили поступово поступається новій моделі — місту як осередку солідарності. Фольклорне уявлення про місто та його простір влади дозволяє переосмислити уявну дистанцію з владою та запроваджувати нові форми взаємодії.

Ключові слова: етнопоетична модель, культурна політика, місто, модель публічного простору, соціальний захист, суб'єктність, територіальний консалтинг, уявний світопорядок, Хедда Джейсон.

Поняття простору можна розглядати через дисциплінарну практику влади, завдяки чому відбувається фіксація та контроль над тілом (М.Фуко) або через виробництво соціального порядку, який кодує себе та репродукує через фіксацію у ритуалах та архітектурі (А.Лефевр). Ізраїльська дослідниця Хедда Джейсон розглядає простір у фольклорі як формальну змінну, що розгортає сюжет. Її семантична модель простору побудована на мікроуніверсумах, де відбувається перехід між реальним та уявним. Оптика дослідження міського простору через фольклорні тексти дозволяє виокремити декілька ключових вимірів, у яких міський ландшафт набуває смислу не як фізична територія, а й як простір взаємодії символів та практик влади, що впливають на її сприйняття. Це дозволяє виокремити колективні уявлення про владу, виявити символічну репрезентацію влади у наративі, а також встановити семіотичну ієрархію влади. Мета дослідження порівняти інтерпретації простору міста у казкових наративах з метою виявлення ставлення до влади. Завдання, що ставиться у відповідності до мети: виявити структури влади, що кодуються у просторовій динаміці казкового сюжету. Методикою аналізу є етнопоетична модель Хеди Джейсон, яка допомогла виокремити просторові сфери влади та ставлення до неї з боку героя казкового наративу.

Аналіз літератури. Новітні дослідження феномену міста відображено у працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених: Богданова Ю. М., Звонарьова Л. В., Здіорук С. І., Кастельє М., Лефевр А., Литвиненко О. М., Лінч К., Сердега Р. Л., Снігирьова Л. М., Сторожук А., Осьмак В. А., Отрішко М., Розумна О. П. та інші. Роботи цих науковців сформували теоретично-методологічний фундамент для

розуміння взаємозв'язку міста, міської ідентичності та феномен образу влади у фольклорі.

Богданова Ю. М. [2] підкреслює у своєму дослідженні те, що українська фольклористика традиційно зосереджувалась на сільському середовищі як «колисці» фольклору. Водночас на міський фольклор довгий період часу не звертали увагу через уявлення про місто як «територіальний простір чужих етносів й спільнот, непродуктивних для українського фольклорного середовища». Однак дослідниця зазначає [2], що фольклорні наративи існують і в міському середовищі, трансформуючись під впливом урбанізації, і що міське фольклорне середовище має свої особливості: воно етнічно й соціально відкрите, схильне до уподібнення культурних цінностей. Вважаємо, що крім вищевказаного міський фольклор характеризується новими формами комунікації та жанрів, що зароджуються як реакція на активні процеси зростання міст та розвитку міського способу життя, відображаючи їхні мультикультурні реалії та соціальні трансформації.

Для селянства місто сприймалося як щось омріяне, привабливе й недосяжне, але водночас чуже, вороже та таке, що забирає плоди тяжкої праці [5]. У фольклорі також існує уявлення про місто як про осередок влади та можливостей. Іноді місто постає в амбівалентному світлі: з одного боку, як простір багатства й просвітлення, з іншого – як джерело загроз. У багатьох народних казках місто – це місце, куди герой потрапляє у пошуках долі, збагачення або визнання. Тут зосереджені палаци, королівські двори, ярмарки, де відбуваються події, які кардинально змінюють долю казкового героя. Саме у місті головний персонаж може проявити свої чесноти – мудрість, силу, витривалість, – і здобути новий статус.

Український дослідник Олександр Вовк зазначає, що місто може нести світло (освіта, порядок, нові можливості), але водночас і руйнування, адже «звіди надходили директиви й вказівки про податки й інші побори... Місто асоціювалося з чиновництвом та поліцією» [5]. У казкових сюжетах місто також часто є місцем випробувань, де герою доводиться зустрічатися з уособленням зла — несправедливим королем, ворожим військом, драконом, що загрожує цілому місту. Такий конфлікт образу міста відображає глибинні фольклорні уявлення про владу як водночас необхідну й небезпечну.

Естонський дослідник Рісто Ярв пише, що зображення країн у казках відбувається через певні символи, які не мають нічого спільного з символами країн на карті. У казкових текстах пріоритетом є наратив над географічною точністю та назвою. Проте, Ярв знаходить в естонських казках міста та країни, які згадуються. «Серед іншого, невелика кількість згадок про імена дозволяє нам спостерігати за ставленням оповідачів до інших країн та їхнього менталітету» [20, с.277]. Його дослідження корпусу з 5550 текстів з естонського фольклорного архіву виявило значні закономірності у використанні особистих назв та топонімів у казках, де особисті імена значно переважають топоніми. Наявність топонімів, особливо тих, що пов'язані з естонськими островами, служать не лише маркерами географічної ідентичності, але й показниками культурних обмінів та наративів у рамках казкової традиції. Зв'язок між країнами та їхніми містами відображає сприйняття оповідачів, де місто символізує ширший культурний зв'язок або прагнення. Ця перспектива підкреслює повторювану тему в казках, де персонажі вирушають у подорож до далеких, часто ідеалізованих міст або королівських замків, що є історичною метафорою виходу за межі сільського оточення. «Фактично, можна стверджувати, що, в принципі, казки характеризуються прагненням до міста, хоча місто зазвичай не вказано. Оповідачі пропонують своїм персонажам далеке місто або королівський замок як пункт призначення, до якого вони прагнуть; казку можна розглядати як втечу людей минулих часів із села до міста чи фортеці, рухаючись до королівського замку» [20, с.278]

Аналіз фольклорних текстів, де мова йде про місто, залишає на другому місці назви та географічну локацію. Важливим є простір та його зв'язок з міськими ландшафтами. Хорватська дослідниця Нади Куянджич розглядає простір у казках братів Грімм. Вона показує, як наративи про простір розкривають сутність та значення місця. «Великі відстані, що розділяють казкові простори, можна опосередковано виразити через посилення на магічні засоби пересування, необхідні для їх подолання. Ці відстані настільки величезні, що людські персонажі не можуть подолати їх, покладаючись на людські (немагічні) засоби, а натомість мусять шукати магічних помічників, які переносять їх у магічну сферу або дарують їм магічні предмети, що служать засобами пересування» [22, с.158].

Сату Апо розглядає фінські казки з точки зору колективного ставлення. Дослідниця пише, що соціальна критика у народних казках не була у вигляді протесту. Це більше реакція у вигляді гніву на ситуацію, а не заклик до соціальних змін. «Однак можна припустити, що тягнути короля, духовенство

та майстрів через бруд приносило задоволення великим верствам населення, всім класам «народу», а не лише сільським чи міським біднякам» [18,с.224].

Таким чином, не зважаючи на різноманітну дослідницьку оптику вчені у своїх наукових розвідках вказують на наявність символічного простору, яке моделює та віддзеркалює певну структуру міського простору, що надає можливість дослідити колективне уявлення про владу, її простір і ставлення до неї.

Хід дослідження. Етнопоетична модель світу Хеди Джейсон розширює кордони між світом, де народився герой, та світом, куди він відправляється. Його мандри починаються переходом з реального (для нього світу) у світ нереальний, про який він тільки чув. Сама подорож до міста може бути або довгою, або короткою, оскільки у самому місті буде відбуватися перетворення героя як виклик для його зростання.

Сама модель Джейсон складається з семи вимірів (рис.1):

- перший – місце, де мешкає герой наративу. Воно маркується як «наше поселення»;
- другий – наш район;
- третій – наша країна;
- четвертий - цей світ;
- п'ятий – проміжний простір,
- шостий – інший світ, як невідомий простір;
- сьомий – міфічний простір.

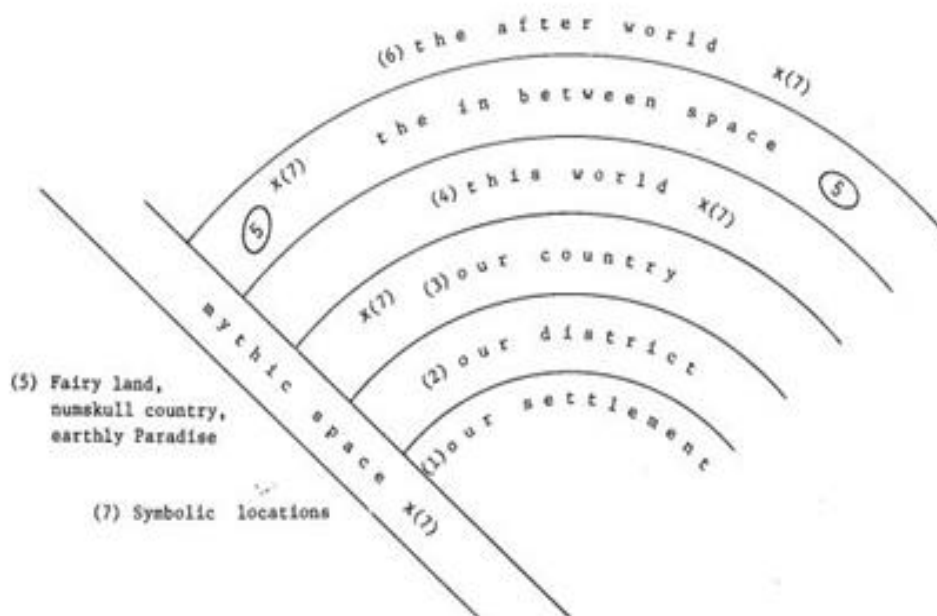

Рисунок 1. Просторова модель Хеди Джейсон (1977)

Оскільки міфічний простір не може бути відокремлений від інших просторів в етнопоетичних жанрах за просторовою віссю, чи то горизонтальною, чи вертикальною, він зображений через всі виміри, а також виокремлюється й окремо. У ньому знаходяться надприродні істоти, він сакралізує дії героя наративу і змінює його. Постміфічний простір функціонує у звичайному світі і за логікою Хеди Джейсон, до нього належать перші п'ять вимірів. Наприклад, у казці «Кирило Кожум'яка» на перших чотирьох вимірах є Київ, його околиці, князь, ремісники, міські стіни, князівський двір, що означає цей зрозумілий світ. А на п'ятому та шостому вимірах з'являється хаос, який загрожує зрозумілому порядку: печера Змія, його багатоголовість, чарівна сила Кирила тощо. Після битви перезапускається баланс всесвіту. І наратив повертає героя вже у постміфічний реальний простір. Проте, якщо на перших чотирьох рівнях вже є міфологічні моменти (надлюдська сила Кирила Кожум'яки, чутки про страшну силу Змія, ікона за оборону місту), то після п'ятого, проміжного

простору, міфологічність домінує (Дніпро стогне, земля тремтить). Тобто, сакральність властива і реальності, але чим далі герой відривається від знайомого йому світу, тим більше міфів. Ці два — міфічне та постміфічне — простори перекриваються у просторі. Їх можна відрізнити лише за часовою віссю, коли повертаючись у минуле чи плануючі майбутнє сакральність стає частиною реального.

Джейсон пише, що «У багатьох міфологіях світ починається з хаосу, в якому компоненти майбутнього світу змішані разом. У процесі творення маса світу, хаос, стає впорядкованим, і різні частини відрізняються одна від одної. Наприкінці міфічного творчого процесу з'являється впорядкований світ. Цей впорядкований світ відрізняється від культури до культури й вважається тим, що існує й донині» [21, с.195].

У своїй схемі міфічного простору (рис.1), Джейсон описує концентричні зони — від «нашого поселення» до «іншого світу». Влада, у такому розумінні, може бути локалізована у внутрішніх колах. Вона зрозуміла через протиставлення (несправедливість до справедливості; правда до брехні тощо). Чим ближче до «іншого світу», поняття влади буде протиставлятися та ставати незрозумілою. Якщо, наприклад, у «нашому поселенні» влада несправедлива, то герой відправляється в інший світ, щоб знайти там справедливу владу. І навпаки. Так простір влади протиставляється в залежності від простору територій «нашого» та «іншого» світів. Проте, у розділі 20.4 «Часовий вимір окремих жанрів» Джейсон вказує на те, що один і той самий простір у казкових текстах може належати до різних «часів»: до міфічного минулого або до постміфічного теперішнього часу. «Існують жанри, елементи яких розміщені в межах одного типу часу, а також жанри, в яких одночасно існують два або більше типів часу. Кожен елемент можна розмістити в історичній схемі; є жанри, елементи яких розташовані в одному сегменті цієї історичної схеми, а є й такі, де елементи розподілені на кілька сегментів схеми» [21, с.217].

Звідси і простір влади у містах є певним символічним центром (пагорб, замок, брама, як окреме місце у місті), де відбувається перетин міфічного та реального (або уявного та реального). Перетин природного та надприродного, людей та істот, які знаходяться в одному місті. Наприклад, у грецькій міфології Мінотавр живе у лабіринті, що розташований у центрі Кносса — міста, яке водночас є і справжнім політичним центром, і символічним вузлом влади, де перетинаються світ людей та світ чудовиськ. Лабіринт як архітектурна структура не лише просторово вказує на центр, а й символізує складність і закритість влади, що охороняється жахом — у цьому випадку Мінотавром. Такий образ узагальнює функцію влади в міфічному просторі: це те, що треба або здолати (як Тесей), або уникати (як жителі, які приносять жертви).

Таким чином, за Хедою Джейсон, у міфологічній структурі простору місто (як втілення влади) стає місцем зіткнення не тільки світів, а й уявлень про владу. Просторові координати (центр, межа, інший світ) одночасно виконують часову і моральну функцію: центр може бути репрезентований як спадок минулої влади, який герой має змінити, а периферія — як майбутній простір нової влади або нового порядку. Це дозволяє читати казку не лише як подорож героя, а як критичну оповідь про зміни в системі влади, де переміщення у просторі — це завжди ще й переміщення у структурі влади.

Подорож фольклорного героя відбувається крізь міфологію влади. Від реального її розуміння на перших двох рівнях («наше поселення» та «наш район») до уявного сприйняття на третьому та четвертому рівнях («наша країна», «цей світ»), переходу у невідомий простір (п'ятий та шостий рівні), де панує хаос. Трансформація героя казкового сюжету відбувається через його подорож до міста. За колесом Джозефа Кемпбелла місто є центром подорожі героя, після якої відбувається втрата, нагорода, розчарування, спокуса тощо [19].

На основі моделі Хеди Джейсон було побудовано модель просторового уявлення про владу у фольклорних текстах (див.рис.2).

Міфологічне наповнення влади збільшується у прогресії подорожі героя від власного поселення (від авторитету родини) до іншого світу (незрозуміла влада в іншому світі). Керований порядок перетворюється на хаос за межами впорядкованого простору, звідси уявлення про владу в іншому просторі протиставляється до знань про неї.

Щоб з'ясувати як відбувається ставлення до влади через казкову подорож до міста героя казкового наративу, було проаналізовано низку українських та європейських казок, обрано вісім сюжетів та визначено локацію концентрації влади у місті:

1) «Кирило Кожум'яка» (українська народна казка): княжий палац, що розташований в окремому просторі;

2) «Новий одяг короля» (Г.Андерсон): королівський палац, що ізольований та оточений

охороною;

3) «Мудра дівчина» (українська народна казка): панський двір, де чиниться правосуддя, знаходиться окремо;

4) «Гамельнський щуролов» (німецька народна казка): ратуша або мерія, що знаходяться у центрі міста;

5) «Котигорошко» (українська народна казка): палац, що знаходиться на окремому місці;

6) «Кіт у чоботях» (Шарль П'єрро): палац короля та його маєток знаходяться у центрі міста;

7) «Лис Микита» (Іван Франко): «звір'яче» королівство знаходиться у центрі;

8) «Красний Іванко» (українська народна казка): великий палац у центрі міста.

Рис. 2. Просторова модель влади (авторська розробка за моделлю Хеди Джейсон)

Виявилося, що якщо влада розташована у центрі міста, то вона реалістично корумпована, несправедлива, лицемірна та фальшива. «Красний Іванко» - спускався хлопець-неборак з чортівської гори до проклятого міста, яке лежало недалеко й називалося Проїм. Зійшов у місто і побачив великий палац. Завернув просто туди і зайшов до світлиці. Побачив там постіль, що вже була розстелена, і ліг. А треба сказати, що той палац і всі світлиці в ньому були такі чорні, як вугілля, бо на тому місті лежало прокляття [10]. У казці «Кирило Кожум'яка», щоб вмовити героя врятувати дочку, князь батько вдається до хитрощів та посилає малих дітей, щоб вони його сльозами вмовили йти битися зі Змієм. Але незалежно від того, де знаходиться влада у місті – в центрі чи на периферії – локація героя казкового наративу знаходиться на певній відстані від неї.

У казкових наративах, що були обрані, влада визначає норми та правила розвитку міста. Навіть якщо князівський палац розташований за містом, він знаходиться на пагорбі, в образі замку, з наявністю охорони, зброї. Незалежно від локації влади сама вона переважно традиційно монархічна. Кожний казковий сюжет розпочинається з певного політичного устрою (присутності князя, короля тощо), що інституційно не підлягає сумніву. Навіть якщо цей устрій змінюється за сюжетом, сама система продовжує функціонувати в оновленому вигляді. Може змінитися король або князь, але сам інститут не змінюється. Звідси казкові сюжети побудовані на ієрархії, яка зрозуміла та прийнятна. Якщо казковий герой демонструє чесність, силу, кмітливість, він вбудовується у цю ієрархію та перезапускає політичну систему не порушуючи самої ієрархічної форми. Під час аналізу казкових сюжетів було виділено емоційне ставлення до влади і, незалежно, де відбувається її концентрація (у центрі міста чи на периферії), на фоні недовіри, осуду та іронії до самої монархічної системи зберігається лояльність.

Важливо відзначити, що фольклорні наративи формують уявлення не лише про місто як географічний або політичний об'єкт, а і як про простір символічного значення, де розгортається особиста та колективна трансформація. Через міські образи казки формують культурні архетипи: місто як утопія, місто як загроза, місто як місце реалізації чи місто як зона морального іспиту. Роль міста залежить від функції героя, жанру та культурного контексту походження твору. Міські простори у фольклорі віддзеркалюють домінантні цінності суспільства — стабільність, справедливість, небезпеку чи прогрес — і транслиують їх через метафори, які зчитуються навіть у сучасному наративному споживанні.

У більшості фольклорних наративів міста також виступають як простір для соціальної мобільності. У казці «Бременські музиканти» місто символізує можливості для нових починань маргіналізованим персонажам, які раніше не мали шансу інтегруватися в суспільство, а тепер можуть стати важливими й самодостатніми членами нового соціального устрою. Місто постає як місце, де трансформується не лише соціальний статус героїв, але й де вони знаходять своє справжнє місце та призначення у світі.

У сучасній культурній політиці місцевих громад фольклорні наративи стають важливим інструментом не лише для збереження культурної спадщини, а й для формування міського бренду, залучення туристів та активізації локальних громад. Прикладом ефективної інтеграції фольклору в міське життя є Фестиваль драконів у Кракові (Польща) — подія, що щороку приваблює тисячі туристів і мешканців. Заснований на легенді про дракона Вавеля, фестиваль поєднує театралізовані вистави, повітряні шоу та дитячі заходи, перетворюючи давній міф у динамічну частину міського іміджу [4]. Дракон, як символ випробування та перемоги, тут стає позитивним героєм, здатним об'єднувати спільноту довкола спільної культурної пам'яті.

Яскравим прикладом впливу фольклорного наративу про м. Київ на культурну політику місцевої влади є те, що на сайті Шевченківської районної державної адміністрації м. Київ у розділі «Історія» [9] вказано, що територія району — це історичний центр Київської Русі, де було засновано Київ — «Мати міст Руських». Таким чином така згадка підкреслює значення району як осередку державотворення та культурної спадщини. До того ж, у туристичних маршрутах освітніх програмах, які підтримує міська влада, Київ часто представляється відомою ідеологемою, що сприяє формуванню національної ідентичності та популяризації історичної спадщини серед мешканців і гостей столиці.

Для Києва в цьому контексті перспективною також є ідея створення культурних заходів, заснованих на билинних сюжетах та образах київських святих. Наприклад, легенди про Миколу Мокрого чи билини про Іллю Муромця можуть бути переосмислені у формі тематичних фестивалів, інтерактивних екскурсій або вуличних вистав. Реалізація таких ініціатив дозволяють поєднати духовну складову історії міста з популярними форматами культурного дозвілля.

Львів, натомість, може розвивати власну унікальну культурну політику через акцент на містичність і середньовічну атмосферу, властиву його архітектурі й легендам. Місто, де переплітаються оповіді про алхіміків, привидів, підземелля і готичні культури, має потенціал для створення тематичних подій, які об'єднують фольклор, історію та туристичний інтерес [12]. Вечірні тури з факелами, театралізовані сцени з легенд, квести з використанням старих легенд — усе це може посилити емоційний зв'язок між мешканцями та простором, у якому вони живуть.

Фольклорні наративи про місто є потужним інструментом культурної політики, і вони активно використовуються в різних культурних подіях, таких як фестивалі, реконструкції історичних подій або туристичні атракції. Їхнє використання дозволяє зберегти та відродити міську культуру, сприяє популяризації місцевих традицій і надає нові можливості для розвитку туризму та залучення місцевих мешканців до культурних заходів [16; 17]. Таким чином, у містах сучасність переплітається з історією, а міські легенди та міфи стають живими через вистави, театралізовані реконструкції та інші форми культурного вираження.

При адаптації описаних концепцій до конкретних локальних контекстів необхідно враховувати принципи культурної автентичності, історичної достовірності та сучасної соціокультурної релевантності. Так локальні фольклорні наративи стають не лише об'єктом культурної репрезентації, але й інструментом формування територіальної ідентичності, каталізатором туристичної привабливості та механізмом збереження нематеріальної культурної спадщини. Для органів місцевого самоврядування фольклорні наративи становлять потенційно ефективний інструмент культурної політики [17], що сприяє консолідації громади та диверсифікації туристичної пропозиції. Імплементация фольклорних елементів у культурній стратегії може здійснюватися через організацію

фестивалів, створення мистецьких резиденцій, інтеграцію фольклорних мотивів у міський простір та розробку інтерактивних культурно-освітніх програм, адаптованих до сучасних моделей культурного споживання.

Висновки. Фольклорні наративи про місто є різностороннім інструментом культурної політики, який дозволяє поєднати історичну спадщину з сучасними формами сприйняття культури звичайними громадянами. Міський простір у народі постає не тільки як фізичне середовище, а ще й як символ, який наділений архетипними значеннями трансформації, випробування, можливостей та загроз. Об'єднання таких наративів у культурну політику місцевої влади відкриває перспективи для формування унікальної територіальної ідентичності, посилення соціальної згуртованості громади та значного розвитку туристичної привабливості міст.

Рекомендованими напрямками впровадження фольклорних компонентів у загальну культурну стратегію можна окреслити наступні: створення тематичних фестивалів, заснованих на локальних історіях (казки, оповідання, легенди тощо); розробку інтерактивних культурно-освітніх програм; формування туристичних маршрутів на основі міських легенд; об'єднання символічних елементів у міський простір та брендинг території. Ефективність реалізації таких проєктів визначається шляхом застосування комплексного підходу до збереження самотності культурного коду, супроводжуючи його пристосуванням до сучасних суспільно-культурних реалій. Тісна співпраця між спеціалістами різних сфер (культурологія, фольклористика, урбаністика, публічне управління та адміністрування) є ключовим чинником ефективного використання потенціалу фольклорних наративів у контексті розвитку сучасних міст, зокрема українських.

Аналіз фольклорних текстів про місто вказує на присутність міфологічної складової у міському просторі, де практики влади перетинаються з уявою про неї. Ініціація героя наративу відбувається через його переміщення від «нашого поселення» до «іншого світу», що пропорційно наповнюється сакральністю.

Статичні символічні маркери влади в образі ратуші, палацу, охорони властиві для перших рівнів за моделлю Хеди Джейсон і не залежно від того, знаходяться вони у центрі чи на периферії міста, герой наративу знаходиться на відстані від них. А звідси суспільне уявлення про справедливість, правду, гідність, чесноту знаходиться теж за межами палацу. Герой наративу не руйнує ієрархію, а перезапускає систему, прагнучи встановити суспільний порядок у просторі. Так міфологічне уявлення перетворюється на постміфологічне, яке теж не позбавлене міфів. Коли під час широкомасштабної війни у 2022 році жителі великих міст виїжджали до сільських просторів, керуючись міфічною архетипікою безпечного «нашого поселення» (за моделлю Джейсон це перший рівень), виявилось, що великі міста здатні бути стійкими та незламними. У реальності відбулася трансформація фольклорного уявлення про простір міста як осередку корупційної влади, що має знаходитися на відстані. Тому переосмислення міського простору через фольклорні тексти дозволяє виокремлювати уявне та реальне. Бачити у фольклорі патерналістську культуру та еволюціонувати її у реальності у колективну суб'єктність на рівні участі до довіри до інституцій.

Бібліографічний список:

1. Андерсен Г. К. Снігова королева. URL: <http://gorenka-school-bibl.edukit.kiev.ua/Files/downloads/andersen-hans-kristian-snihova-koroleva260.pdf>.
2. Богданова Ю. М. Сучасний міський фольклор: специфіка наративу. URL: http://www.confcontact.com/2013-rol-ukrainovedeniya/1_bogdanova.htm.
3. Брати Грімм. Бременські музиканти. URL: <https://surl.lu/kxsfev>.
4. Великий Парад Драконів. URL: <https://funinpoland.pl/wydarzenia/wielka-parada-smokow/?lang=uk>.
5. Вовк О. Стереотипи сприйняття міста українським селянством (кінець 1910-х – 1920-ті рр.). URL: <https://history.sumy.ua/research/article/9294-vovk-oleksandr-stereotypy-spryniattia-mista-ukrainskym-selianstvom-kinets-1910kh-1920ti-rr.html>.
6. Дракони в українській міфології. URL: <https://spravjniistoriyi.com.ua/2023/12/28/dragon-v-ukrainskii-mifologii/>.
7. Донченко О. А. Архетиповий менеджмент : монографія. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 264 с.
8. Золотий птах (Брати Грімм). URL: <https://derevo-kazok.org/zolotij-ptah-brati-grimm.html>.
9. Історична довідка Шевченківського району м. Києва. URL: <https://shev.kyivcity.gov.ua/istoriia>.
10. Красний Іванко і заляте місто. Вікіджерела. URL: https://uk.wikisource.org/wiki/Красний_Іванко_і_заляте_місто.
11. Котигорошко. URL: <https://surl.gd/ulxpxl>.
12. Легенди Старого Львова. URL: <https://prokarpaty.lviv.com/uk/legendi-starogo-lvova/>.

13. Мої улюблені казки. Харків: Веста: Вид-во «Ранок», 2010. 48ст. URL: <https://tales.org.ua/shchurolov/>
14. Мудра дівчина. Українська народна казка. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printitzip.php?tid=21943>.
15. Осьмак В. А. Путівники XIX – початок XX ст. як складова київського тексту (до постановки проблеми). URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a5ac856a-4991-4d48-a5d0-40d81300e82a/content>.
16. Саракун Л. П. Культурна політика сучасної України. Ніжин.; 2016. 295 с.
17. Снігирьова Л. М. Фольклор у формуванні національної ідентичності. *Science and Education a New Dimension*. VI (43), № 150, 2018. С. 53-55.
18. Apo Satu. *The Narrative World of Finnish Fairy Tales: Structure, Agency, and Evaluation in Southwest Finnish Folktales*. FF Communications. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia. 1995.
19. Campbell, Joseph. *Hero With a Thousand Faces*. HarperCollins Publishers Limited, 2010.
20. Järv Risto. *Real places and countries in the fairy tale world. Place and Location*. Studies in Environmental Aesthetics and Semiotics. 2007. P. 275-284.
21. Jason Heda. *Ethnopoetry: Form, Content, Function*. *Forum theologiae linguisticae*. Bonn: Linguistica Biblica. 1977.
22. Kujundžić N. *Narrative space and spatial transference in Jacob and Wilhelm Grimm's fairy tales* (Doctoral dissertation, University of Zagreb. University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences. Department of Comparative literature. Finland: University of Turku). 2020

References:

1. Andersen H. K. Snihova koroleva. URL: <http://gorenka-school-bibl.edukit.kiev.ua/Files/downloads/andersen-hans-kristian-snihova-koroleva260.pdf>.
2. Bohdanova Yu. M. Suchasnyi miskiy folklor: spetsyfika naratyvu. URL: http://www.confcontact.com/2013-rol-ukrainovedeniya/1_bogdanova.htm.
3. Braty Hrymm. Bremenski muzykanty. URL: <https://surl.lu/kxsfev>.
4. Velykyi Parad Drakoniv. URL: <https://funinpoland.pl/wydarzenia/wielka-parada-smokow/?lang=uk>.
5. Vovk O. Stereotypy spryiniattia mista ukrainskym selianstvom (kinets 1910-kh – 1920-ti rr.). URL: <https://history.sumy.ua/research/article/9294-vovk-oleksandr-stereotypy-spryiniattia-mista-ukrainskym-selianstvom-kinets-1910kh-1920ti-rr.html>.
6. Drakon v ukrainskii mifolohii. URL: <https://spravjniistoriyi.com.ua/2023/12/28/dragon-v-ukrainskii-mifolohii/>.
7. Donchenko O. A. (2012). Arkhetypovyi menedzhment : monohrafiia. Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy, Instytut sotsialnoi ta politychnoi psykholohii. Kirovohrad : Imeks-LTD. 264 s.
8. Zoloty ptakh (Braty Hrymm). URL: <https://derevo-kazok.org/zolotij-ptah-brati-grimm.html>.
9. Istorychna dovidka Shevchenkivskoho raionu m. Kyieva. URL: <https://shev.kyivcity.gov.ua/istoriia>.
10. Krasnyi Ivanko i zakliate misto. Vikidzherela. URL: https://uk.wikisource.org/wiki/Красний_Іванко_і_заляте_місто.
11. Kotyhoroshko. URL: <https://surl.gd/ulxpxl>.
12. Lehendy Staroho Lvova. URL: <https://prokarpaty.lviv.com/uk/legendi-starogo-lvova/>.
13. Moi uliubleni kazky (2010). Kharkiv : Vesta : Vyd-vo "Ranok". 48 s. URL: <https://tales.org.ua/shchurolov/>.
14. Mudra divchyna. Ukrainska narodna kazka. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printitzip.php?tid=21943>.
15. Osmak V. A. Putivnyky XIX – pochatok XX st. yak skladova kyivskoho tekstu (do postanovky problemy). URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a5ac856a-4991-4d48-a5d0-40d81300e82a/content>.
16. Sarakun L. P. (2016). Kulturna polityka suchasnoi Ukrainy. Nizhyn. 295 s.
17. Snihyriova L. M. (2018). Folklor u formuvanni natsionalnoi identychnosti. *Science and Education a New Dimension*. VI (43), № 150. S. 53–55.
18. Apo Satu. (1995). *The Narrative World of Finnish Fairy Tales: Structure, Agency, and Evaluation in Southwest Finnish Folktales*. FF Communications. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.
19. Campbell, Joseph. (2010). *Hero With a Thousand Faces*. HarperCollins Publishers Limited.
20. Järv Risto. (2007). *Real places and countries in the fairy tale world. Place and Location*. Studies in Environmental Aesthetics and Semiotics. P. 275-284.
21. Jason Heda. (1977). *Ethnopoetry: Form, Content, Function*. *Forum theologiae linguisticae*. Bonn: Linguistica Biblica.
22. Kujundžić N. (2020). *Narrative space and spatial transference in Jacob and Wilhelm Grimm's fairy tales* (Doctoral dissertation, University of Zagreb. University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences. Department of Comparative literature. Finland: University of Turku).

Matsyshyna I., Kuran O. Political and spatial markers of the city in folkloric narratives

The analysis of the city as a space of power within folkloric texts provides insights into collective perceptions of authority and societal attitudes toward it. By applying an interdisciplinary approach that integrates Heda Jason's mythological ethnopoetry with spatial semiotics, the study identifies a typology of cities in folklore. In this framework, the concentration of power—whether metaphorically placed in the center or on the periphery—serves to sacralize and expand the mythological understanding of authority. The study examines the plots of fairy-tale narratives in which the spatial positioning of power through architectural forms (palaces, towers, gates) legitimizes the hierarchical structure of the system. The fairy-tale hero appears as a subject within this hierarchy, capable of morally renewing it, though not intending to dismantle it. The methodological basis of the research lies in a content analysis of eight Ukrainian and European folk tales, where spatial representations of power are contrasted with the moral evaluation of authority's actions. The article proposes incorporating fairy-tale spatial markers into city branding strategies and the development of cultural policy. It is emphasized that contemporary cities function not only as physical environments imbued with mythological meanings and imaginative perceptions but also as arenas of political interaction. The relationship between institutional power and urban dwellers reflects a specific model of political culture. While folkloric texts project a paternalistic vision of power subject to cyclical renewal, the real urban spaces of post-traumatic societies tend to foster a dialogical culture of collective subjectivity. Urban environments, though not devoid of mythological content, are capable of adapting to new challenges. Thus, the traditional mythologized image of the city as a distant and sacralized center of power is gradually giving way to a new model—one of the city as a locus of solidarity. Folkloric conceptualizations of urban power space offer the potential to reimagine the perceived distance from authority and implement new forms of interaction.

Keywords: *ethnopoetry model, cultural policy, city, model of public space, social protection, subjectivity, territorial consulting, imaginary world order, Heda Jason.*